

Inleiding

Een verhitte zomeravond

Zo kan het niet aflopen, denkt een handjevol oud-medewerkers van het failliete Utrechtse energiebedrijf Econcern. Op donderdag 25 juni 2009 trommelen ze hun collega's op voor een afscheidsfeestje aan de vijver van het hoofdkantoor aan de Utrechtse Kanaalweg. Het kantoor, gebouw A4 genaamd, ligt op een weggestopt industrieterreintje dat al jaren rijp is voor de sloop. Een feestbudget is er uiteraard niet; iedereen wordt gevraagd zelf eten en drinken mee te nemen. Drank kan op de eerste verdieping wel zolang in de koelkast worden gezet. De bedrijfsband, The Sustainables, speelt als afsluiter 'Bloed, zweet en tranen' van André Hazes.

Ook topman Ad van Wijk en zijn vrouw zijn op deze warme zomeravond van de partij. Van Wijk is de man die in 1984 samen met vijf andere milieubewuste natuurkundigen adviesbureau Ecofys, de voorloper van Econcern, opzette. Het faillissement heeft hem geknakt; hij mijdt publieke optredens. Het is daarom een grote verrassing als hij toch op het spontane feestje verschijnt. Hij krijgt een heldenontvangst.

Staande voor de hoofdingang, gekleed in een wit overhemd zonder stropdas en met het bovenste knoopje los, bedankt Van Wijk de tientallen aanwezigen. Hij maakt weinig woorden vuil aan het tien dagen eerder uitgesproken faillissement. 'Hartstikke bedankt allemaal. Ik denk dat we nog een paar pilsjes moeten drinken en een Fisherman's Friend moeten nemen. Aan jullie heeft het in ieder geval niet gelegen. We zien elkaar hier over vijf jaar terug, als we allemaal weer wat bereikt hebben,' eindigt hij.

Wat niemand weet is dat er vanuit een kantoortje op de eerste verdieping met gemengde gevoelens wordt neergekeken op het feestende groepje. Het zijn de curatoren Louis Deterink en Willem Jan van Aniel die door de rechtbank in Utrecht zijn gevraagd om ervoor te zorgen dat het faillissement goed wordt afgehandeld en dat er een degelijk onderzoek komt naar de oorzaken. Ze hebben de *farewell party* oogluikend toegestaan, onder voorwaarde dat het 'de boedel' geen geld kost.

De tafel in het kantoortje ligt vol met dikke dossiers. De twee ervaren curatoren zijn wel wat gewend – Deterink met onder andere DAF en Fokker, en Van Aniel met Landis en Ceteco –, maar wat hier is gebeurd slaat echt alles. Het is het grootste faillissement in de geschiedenis van de Utrechtse rechtbank, en het is een chaos. 'Zoiets heb ik niet eerder meegemaakt,' zegt Deterink in september 2009 in een interview met *NRC*.¹ De 'grote vragen' van dit faillissement zijn de heren duidelijk: Waarom investeerden respectabele partijen in een bedrijf dat nooit een fatsoenlijke cashflow had? Waar zijn die 'pas' geïnvesteerde honderden miljoenen euro's in vredesnaam gebleven? Hoe komt het dat de zaak zo uit de hand gelopen is? En valt de verantwoordelijken iets te verwijten?

Onder Econcern nv en haar vier divisies – Ecofys (advisering), Ecostream (zonne-energie), Evelop (windenergie) en Ecoventures (diverse innovatieve activiteiten op het gebied van duurzame energie) – hangt een indrukwekkende kerstboom van meer dan 230 bv's. Het bedrijf is ten tijde van het faillissement actief in 24 landen, telt 53 kantoren op vrijwel alle continenten en heeft circa 1300 medewerkers – van wie 1150 met een arbeidscontract –, die zich bezighouden met een onvoorstelbaar breed spectrum aan activiteiten, uiteenlopend van het adviseren van de regering van Koeweit en biogasprojecten in Peru tot miljardenprojecten voor windparken op de Noordzee.

De curatoren kijken terug op een uitermate vlotte verkoop van een groot deel van de activiteiten aan energiebedrijf Eneco,

begin juni, waarmee ze alvast vierhonderd banen van Econcern-medewerkers hebben veiliggesteld. Eneco aasde al enige tijd op de pareltjes van Econcern. Uiteindelijk koopt het delen van Evelop, Ecofys, een aantal biomassa-activiteiten en, op een later moment, een paar onderdelen van Ecostream. Voor dit alles telt het Rotterdamse bedrijf ongeveer 30 miljoen euro neer.

Maar er zijn nog voldoende hoofdpijndossiers. Een dat zich direct opdringt is de verkoop van het Econcern-aandeel in het te ontwikkelen megawindpark Belwind, voor de kust van Zeebrugge in België. De partners in het project, waaronder shv en de Rabobank, laten al snel weten dat ze deelname van Econcern (of-
tewel de boedel) niet langer waarderen. Over een uitkoopsom worden de partijen het maar niet eens. Met name shv, de belangrijkste aandeelhouder van Econcern, speelt hierin een opvallende rol. 'We konden ons niet onttrekken aan het gevoel dat de partijen gebruik wilden maken van het faillissement om een deel van Econcern goedkoop binnen te halen,' concludeert Deterink later in het *NRC*.²

Een ander dossier dat de curatoren die zomer behoorlijk bezighoudt is Silicium de Provence (Silpro), een project met als doel de bouw van een siliciumfabriek – de basisgrondstof voor zonnecellen – in St. Auban in Zuid-Frankrijk. Vanwege de veelbelovende vooruitzichten van de markt voor duurzame energie, en dus ook voor zonnecellen, meende Econcern zich ook te moeten storten op de beginschakel in de keten: de productie van silicium.

Via een aparte bv, Sol Holding, bezit Econcern een meerderheidsaandeel in dit project. Tijdens hun onderzoek komen Deterink en Van Andel erachter dat Silpro – in het Econcern-jaarverslag 2007 afgebeeld als een bloeiend lavendelveld – Econcern uiteindelijk meer dan 30 miljoen euro heeft gekost, zonder dat er ook maar iets fysiek van de grond is gekomen. In maart 2009 gaat Silpro failliet met achterlating van een schuld van bijna 100 miljoen euro. Wat is hier precies gebeurd?

Aan de vijver van het hoofdkantoor lijken de feestende medewerkers zich niet of nauwelijks bewust van de ingewikkelde ontvlechting waarmee de curatoren bezig zijn. Een enkeling is in oorlogsstemming. 'En, was het 't waard om een piramidespel voor te spelen?' krijgt topman Kees van der Leun, de rechterhand van Ad van Wijk, toegebeten door een van de medewerkers. 'Ze mogen blij zijn dat ze niet met rotte tomaten bekogeld zijn,' briest een ander.

Voor veel ex-Econcerners is op dat moment nog niet duidelijk of ze wel of niet door Eneco zijn overgenomen. Ze vinden weinig begrip bij de oud-bestuurders, die nog steeds niet lijken te willen geloven dat 'hun concern' ten onder is gegaan. 'Het was werkelijk onmenselijk en beschamend,' herinnert een oud-personeelslid zich.

Het gros van de feestgangers wijt de ellende echter aan heel andere dingen: de economie, het bankwezen, de macht van de fossiele industrie en ga zo maar door. Wat hun de meeste pijn doet, is dat een zeer hechte groep mensen nu uiteenvalt.

Tegen elven wordt in een baldadige bui een ladder tegen de gevel van het pand gezet. Een van de medewerkers klimt naar boven en slaagt erin het bedrijfslogo van het Econcern-gebouw te schroeven. Het is de laatste stuiptrekking van een ooit zo enthousiaste groep mensen die bijna 25 jaar lang onder de leus 'een duurzame energievoorziening voor iedereen' de wereld heeft bestormd.